

פרשת בראשית

[א] א בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
 א א בְּקִדְמִין בְּרָא יי ית שְׁמַיָא וְיַת אַרְעָא:

ב' רבתי ובראש עמוד ב'ה שמו סימן.

רש"י

וגו" כמו בראשית ברא, ודומה לו "תחלת דבר ה' צהושע" (הושע א, ב), כלומר תחלת דבורו של הקדוש ברוך הוא צהושע "ויאמר ה' אל הושע וגו'". ואם תאמר להורות צא שאלו תחלה נבראו, ופירושו בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקראים לשונם וממטעים פיהם אחת, כמו "פי לא סגר דלתו בטיני" (איוב ג, י) ולא פירש מי הסוגר, וכמו "ישא את חיל דמשק" (ישעיה ח, ד) ולא פירש מי ישאנו, וכמו "אם יחרוש צבקררים" (עמוס ו, יב) ולא פירש אם יחרוש אדם צבקררים, וכמו "מגיד מראשית חכרית" (ישעיה מו, י) ולא פירש מגיד מראשית דבר חכרית דבר, אם כן תמה על ענמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב "ורוח אלהים מרחפת על פני המים", וידין לא גילה המקרא בריאת המים מתי היתה, הא למדת שקדמו המים לארץ, ועוד, שהשמים מאש ומים נבראו (חגיגה יב), על פתח לא לימד המקרא צדק המוקדמים והמאוחרים כלום: ברא אלהים. ולא נאמר ברא ה', שצתלה עלה צמתשה לבראתו צמדת הדין וראה שאין הטולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והינו דכתיב "ציוס עשות ה' אלהים ארץ ושמם" (להלן ב, ד; בראשית רבה יב, טו, יד, א; שמות רבה ל, יג; פסיקתא רבתי מ וקסו):

(א) בראשית. אמר רבי יצחק, לא היה לרדף להתחיל את הפורה אלא מההדש הזה לכס שהיא מנה רחשונה שנגטוו דה ישראל, ומה טעם פתח בצבראשית, משום "פח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תהלים קיח, ו; תנחומא ישן יח), שאם יאמרו חומות העולם לישאל לסיטים אפס שפצשתם חרות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר צעיניו, צרלונו נתנה להם, וצרלונו נטלה מהם ונתנה לנו ובראשית רבה א, ב: בראשית ברא. חין המקרא הזה חומר אלא דורשני, כמו שאמרו רבותינו ז"ל צביל הפורה שנקראת ראשית דרפו ומשני ה, כב; תנחומא ישן ה) וצביל ישראל שנקראו ראשית פזיאתה ורמיה ג, ג; תנחומא ישן ג; ויקרא רבא לו, ד. ואם צחת לפרשו כפשוטו כך פרההו, בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחסך ויאמר אלהים יהי אור. ולא צח המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם צח להורות כך, היה לו לכפוז "בראשונה ברא את השמים וגו'", שאין לך "ראשית" צמקרא שאינו דבוק לפיזה שלחכריו, כמו "בראשית ממלכות יהויקים" (ירמיה כז, א), "ראשית ממלכתו" (להלן י, י) "ראשית דגנך" (דברים יח, ד), אף פתו אפסה אומר "בראשית ברא אלהים

CHUMASH TRANSLATION

ONKELOS ELUCIDATED

1.

1.

¹In the beginning of God's creating the heavens and the earth —

1. In the beginning HASHEM^[1] CREATED the heavens and the earth.^[2]

1. As a general rule, Onkelos translates the Divine Name אלהים as "Hashem" (represented by a double yud), except where it is accompanied by the Four-letter Name יהוה, in which case he renders אלהים as it is written. The commentaries on Onkelos propose various explanations for this, but perhaps the simplest explanation is that since אלהים literally means power or deity, and is sometimes used in reference to judges or even idols, Onkelos preferred the clear reference to God ("Hashem") to avoid any error or confusion. However, where both Names appear together, Onkelos translates אלהים as it is written, since in that case it is clear that it refers to Hashem (*Nefesh HaGer*; *Beurei Onkelos*; for other explanations, see *Nesinah LaGer*, *Marpei Lashon*, and *Agra D'Kallah*).

[In three places, Onkelos leaves the Name אלהים as it is written even though it is not accompanied by the Four-letter Name. See below, v. 27 with note 19.]

2. Elucidation follows *Chizkuni*, who interprets

Onkelos' term בְּקִדְמִין to mean "at first," i.e., the first things Hashem created were the heavens and the earth. However, *Rashi* rejects this understanding of the verse, demonstrating, among other things, that fire and water were created *before* heaven and earth. He therefore interprets verses 1-3 as one long statement: *In the beginning of Hashem's creating the heavens and the earth — when the earth was... — Hashem said, "Let there be light."*

Some suggest that Onkelos concurs with *Rashi's* general approach, and בְּקִדְמִין means "before [Hashem] created"; i.e., *Before Hashem created the heavens and the earth, the earth was desolate and empty, etc.*, (*Hadar Zekeinim*; see also *Pas'shegen*). Others further suggest that בְּקִדְמִין does not indicate a chronology of events at all, but simply means "long ago" or "in the beginning of time" [Hashem created the heavens and the earth] (*Nefesh HaGer*). Either way, the verse does not necessarily mean that heaven and earth were the first things created.

ב וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְנִבְהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְּהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים
 ב וְאֶרְעָא הָיָה צְדִיָּא וְרִיקְנִיָּא וְחֹשׁוּכָא עַל אַפֵּי תְּהוּמָא וְרוּחָא מִן קְדָם יְיָ
 מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי-אֹר:
 מְנֻשְׁבָּא עַל אַפֵּי מַיָּא: ג וַיֹּאמֶר יְיָ יְהִי נְהוּרָא וַיְהִי נְהוּרָא:
 ד וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר
 ד וְחֹזָא יְיָ יֵת נְהוּרָא אֶרִי טָב וְאַפְרָשׁ יְיָ בֵּין נְהוּרָא
 וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: ה וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קֶרָא לַיְלָה
 וּבֵין חֹשׁוּכָא: ה וַיִּקְרָא יְיָ לְנְהוּרָא יְמָמָא וְלַחֹשׁוּכָא קֶרָא לַיְלָמָא

רש"י

ה) חקובט"ר צלט": (ד) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל. חף צנה חנו לריכין לדברי חגדה, לחהו שחינו כדאי להשפמש צו רשעים והבדילו לפרקים לעתיד לבא (חגיגה יב; בראשית רבה ג, ח. ולפי פשוטו קד פרשהו, לחהו פי טוב ואין לחה לו ולחשך שיהיו משפמשין צטרבוצהו, וקבע ליה תחומו ציום ולנה תחומו צלילה (בראשית רבה ט; פסחים ג:).

(ב) תהו ונבהו. תהו לשון תמה ושמונו, שחכם פוקה ומשפומם על זהו עצה: תהו. חטורדישו"ן צלט": בהו. לשון ריקות וקדו (אונקלוס): על פני תהום. על פני המים שטל החרץ: ורוח אלהים מרחפת. פסח הכבוד עומד צחור ומרחק על פני המים צרות פיו של הקדוש צרוך הוא וצמאמרו פיונה המרחפת על הקן (חגיגה טו; מדרש תהלים ג,

— CHUMASH TRANSLATION —

²when the earth was **astonishingly empty**, with darkness upon the surface of the deep, and **the breath of God hovered** upon the surface of the waters — ³God said, “Let there be light,” and there was light. ⁴God saw that the light was good, and God separated between the light and the darkness. ⁵God called the light “day,” and the darkness He called “night.”

3. Targum Yonasan elaborates: *desolate from people, and empty of any animal*. See also *Bechor Shor*.

According to *Rashi*, both of Onkelos’ descriptions, “desolate and empty,” are included in the word *בוהו*, while *תהו* denotes astonishment and wonder. He thus interprets *תהו ונבהו* as *astonishingly empty (and desolate)*. See discussion in *Mizrachi* and *Gur Aryeh*.

4. *The deep* refers to the waters that covered the entire surface of the land at the time (*Rashi*).

5. This was needed for the third day of Creation, when Hashem would have the wind move the waters and cause them to gather into one area, as stated in v. 9 (*Rashbam*). The wind was *from before Hashem*, i.e., it was sent from Hashem to fulfill this task (see *Ibn Ezra*). [Onkelos’ rendering agrees with the Gemara (*Chagigah* 12a), which explains *רוח* here as denoting an actual wind — moving air — which was created on the first day.]

— ONKELOS ELUCIDATED —

2. And the earth was **DESOLATE AND EMPTY**,^[3] **וְחֹשׁוּכָא עַל אַפֵּי תְּהוּמָא** — with darkness upon the surface of the deep,^[4] **וְרוּחָא מִן קְדָם יְיָ** — and A WIND FROM BEFORE HASHEM **מְנֻשְׁבָּא עַל אַפֵּי מַיָּא** — WAS BLOWING upon the surface of the waters.^[5]
3. **יְהִי נְהוּרָא** — HASHEM said, **וְהָיָה נְהוּרָא** — “Let there be light,” and there was light.
4. **וַיֵּת נְהוּרָא אֶרִי טָב** — HASHEM saw that the light was good, **וַיַּפְרֵשׁ יְיָ בֵּין נְהוּרָא וּבֵין חֹשׁוּכָא** — and HASHEM separated between the light and the darkness.^[6]
5. **וַיִּקְרָא יְיָ לְנְהוּרָא יְמָמָא** — HASHEM called the time of light “day,” **וַיִּקְרָא יְיָ לַחֹשׁוּכָא קֶרָא לַיְלָמָא** — and the time of darkness He called

רוח אלהים as: *and the “breath of Hashem” was “hovering” upon the surface of the waters*. This is a metaphor for the Throne of Glory, which stood suspended in the air by the “breath” of Hashem, i.e., His command, and which hovered above the waters that covered the earth (see *Mizrachi* and *Gur Aryeh*).

6. Hashem decided that since the light is good, it is not proper for light and darkness to alternate in an irregular manner. He therefore designated the daytime for light and the nighttime for darkness (*Rashi*, as explained by *Mizrachi*). Alternatively, light and darkness initially served together, creating a sort of constant twilight. But Hashem wanted the light to shine brightly, so He separated the light from the darkness and designated set times for each (*Ibn Ezra* in *Shitah Acheres*).

וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: פ ❖
וַהֲוָה רֶמֶשׂ וַהֲוָה צֶפַר יוֹמָא חָד:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מְבֻדֵּל בֵּין
וַאֲמַר יי יְהִי רָקִיעָא בְּמִצְעוֹת מִיָּא וַיְהִי מִפְרִישׁ בֵּין

מַיִם לְמַיִם: ז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַרָקִיעַ וַיְבַדֵּל בֵּין הַמַּיִם
מִיָּא לְמִיָּא: ז וַעֲבַד יי יֵת רָקִיעָא וַאֲפְרִישׁ בֵּין מִיָּא

אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מַעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן:
דִּי מַלְרַע לָרָקִיעָא וּבֵין מִיָּא דִּי מַעַל לָרָקִיעָא וַהֲוָה כֵּן:

רש”

לְרָקִיעַ כְּמוֹ צֵין הַרְקִיעַ לַמַּיִם שְׁעַל הָאָרֶץ. הָא לְמַדָּת שְׁהַס
תְּלוּיִם צְמַחְמְרוּ שְׁל מַלְךְ (בְּרַאשִׁית רַבָּה ד, א): (ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים
אֶת הַרְקִיעַ. תְּקַנּוּ עַל טַמְדוֹ וְהִיא עֲשִׂיתוּ, כְּמוֹ "וַעֲשֶׂהָ
חֵת לְפָרְנִיָּה" (דְּבָרִים כֹּה, יב): מַעַל לָרָקִיעַ. עַל הַרְקִיעַ לֹא
נֶאֱמַר חֵלָח "מַעַל לָרָקִיעַ", לְפִי שֶׁהֵן תְּלוּיִן צְחֹוֹר (בְּרַאשִׁית רַבָּה
סו). וּמִפְּנֵי מֵה לֹא נֶאֱמַר "כִּי טוֹב" צְיוּם שְׁנֵי, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה
נִגְמַר מְלֻאכֶת הַמַּיִם עַד יוֹם שְׁלִישִׁי וְהָרִי תִּחְוִיל צֶה צֶשְׁנֵי, וְדָבָר
שֶׁלֹּא נִגְמַר חֵינּוּ צְמַלּוּחּוֹ וְטוֹבּוֹ. וְצֶשְׁלִישִׁי שְׁנִגְמַר מְלֻאכֶת הַמַּיִם
וְהַתְּחִיל וְגַמַּר מְלֻאכֶת הַחֶרֶת כְּפַל צוֹ "כִּי טוֹב" שְׁנֵי כְּטַמְיִם,
אֶחָד לְגַמַּר מְלֻאכֶת הַשְּׁנֵי וְאֶחָד לְגַמַּר מְלֻאכֶת הַיּוֹם (שס ו):

(ה) יוֹם אֶחָד. לְפִי שֶׁכֵּן לָשׁוֹן הַפְּרָשָׁה הָיָה לוֹ לְכַתּוּב יוֹם רִאשׁוֹן
כְּמוֹ שְׁכַתּוּב צֶשְׁאָר הַיּוֹמִים, שְׁנֵי, שְׁלִישִׁי, רְבִיעִי, לְמֵה כְּתַב אֶחָד,
לְפִי שֶׁהָיָה הַקְּדוּשׁ צְרוּךְ הוּא יְחִיד צְטוּלְמוֹ, שֶׁלֹּא נִצְרָחוּ הַמְּלֻאכִים
עַד יוֹם שְׁנֵי. כִּךָּ מִפְּרָשׁ צְבְּרַאשִׁית רַבָּה (ג, ח): (ו) יְהִי רָקִיעַ.
יְחֻזַּק הַרְקִיעַ, שֶׁחַף עַל פִּי שֶׁנִּצְרָחוּ שְׁמַיִם צְיוּם הָרִאשׁוֹן עַד־יּוֹן
לְחַיִּים הָיוּ וְקָרְשׁוּ צֶשְׁנֵי מַגְשֶׁרֶת הַקְּדוּשׁ צְרוּךְ הוּא צְחַמְרוּ יְהִי
רָקִיעַ, וְזֶהוּ שְׁכַתּוּב "עֲמוּדֵי שְׁמַיִם יְרוּפְפוּ" (חִיּוֹב כו, יא) כֹּל יוֹם
רִאשׁוֹן, וְצֶשְׁנֵי "תְּמַהּוּ מַגְשֶׁרֶתוֹ" (שס), כְּאֶדָּם שְׁמַשְׁתּוּמִם וְעוּמַד
מַגְשֶׁרֶת הַמַּחֲיִים טְלוּ (בְּרַאשִׁית רַבָּה ד, ג, ז, יב, י; חִיגִיָּה יב):
בְּתוֹךְ הַמַּיִם. צְחַמְלַעַת הַמַּיִם, שֶׁיֵּשׁ הַפְּרָשׁ צֵין מִיִּם הַטְּלוּיִים

CHUMASH TRANSLATION

ONKELOS ELUCIDATED

And there was evening and there was morning, one day.

“night.” — And there was evening and there was morning,^[7] one day. — יוֹמָא חָד

⁶God said, “Let there be a firmament in the *midst* of the waters, and let it separate between water and water.”⁷ So God made the firmament, and separated between the waters which were beneath the firmament and the waters which were above the firmament. And it was so.

6. “Let there be a firmament in the MIDDLE of the waters,^[8] and let it separate between water and water.”
7. So HASHEM made the firmament, and He separated between the waters which were below^[9] the firmament and the waters which were above the firmament. — And it was so.

7. The Aramaic word for morning, צָפַר (or צְפָרָא), is the reason birds are called צְפוּרִי, for they chirp and sing in the morning (*Ramban*, *Vayikra* 14:4). According to one approach in *Chizkuni* (*Shemos* 2:21), Moshe’s wife was called צְפוּרָה because her beauty shone like the morning sun. See further, *Me’at Tzori*, *Miluum*.

The “firmament” mentioned here and the “heavens” mentioned in v. 1 are one and the same (see v. 8). Although the actual heaven was created on the first day, it remained in liquid form and unshaped until the second day, when it became firm and contracted into a thin sheet between the upper and lower waters. Thus, when Hashem said, “Let there be a firmament,” He meant: Let the firmament be solidified! (*Rashi* with *Levush HaOrah*).

8. The Hebrew בְּתוֹךְ, like its English counterpart, *in the midst of*, can mean either “inside of” (in Aramaic, כְּבוּ, *in the middle of*) or “in the middle of” (*בְּמִצְעוֹת*). Onkelos uses the term *בְּמִצְעוֹת* to clarify that the firmament was positioned precisely between the waters, so that the separation (i.e., the distance) between the upper waters and the firmament was equal to the separation between the firmament and the waters on earth (*Mizrachi*; see *Rashi*).

9. The Aramaic word מְלַרַע is a familiar term in Hebrew grammar (*dikduk*) indicating an accent on the lower, i.e., final syllable of a word. [In v. 9, Onkelos uses the word מְתַחַת instead; for discussion, see *Pas’shegen*, *Nefesh HaGer*, and *Parshegen*.]

ח וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרִקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: פ ❖
 ח וַיִּקְרָא יי לְרִקִיעָא שְׁמַיָא וְהוּהוּ רַמְשׁ וְהוּהוּ צֶפֶר יוֹם תְּנִינ:
 ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-מְקוֹם אֶחָד
 ט וַיֹּאמֶר יי יתְכַנְשׁוּן מַיָא מִתַּחַת שְׁמַיָא לְאַתֵּר חַד
 וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי-כֵן: י וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה
 וְתַתְּחוּי יַבְשָׁתָא וְהוּהוּ כֵן: י וַיִּקְרָא יי לַיַּבְשָׁתָא אֶרֶץ וּלְבַיִת
 כְּנִישׁוֹת
 הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא
 מַיָא קָרָא יַמְמִי וַחֲזָא יי אַרְי טַב: יא וַיֹּאמֶר יי תִּדְאִית
 הָאָרֶץ וְדָשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְרִי לְמִינֹו
 אֶרֶץ דִּיתְאָה עֶסְבָּא דְבַר זֶרַע מִזְרַע אֵילָן פִּירִין עֶבֶד פִּירִין לְגִנָּה

רש"י

מחולקין, כל אחד לטעמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון למדבר
 לומר דשא פלוני, שלשון "דשא" היא לבישת הארץ בעשבים
 כשהיא מתמלאת צדשאים: תדשא הארץ. תתמלא ותתפסה
 לבוש עשבים (ראש השנה יא.). שלשון לע"ז נקרא "דשא" ארצד"ן,
 כולן צער צדשאים, וכל שרש לטעמו נקרא "עשב": מזרע זרע.
 שידגל צו זרעו לזרוע ממנו צמקום אחר: עץ פרי. שיהא
 טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשאה כן אלא "ואולא הארץ
 וגו' וען עשה פרי", ולא העץ פרי, לפיכך כשהתקלל אדם על
 עונו נפקדה גם היא על עונו ונתקללה (בראשית רבה ה, ט):

(ח) ויקרא אלהים לרקיע שמים. שא מים, שם מים, אש
 ומים, שערבן זה צנה ועשה מהם שמים (שם ז; חגיגה יב): (ט)
 יקוו המים. שטוחין היו על פני כל הארץ והקווס צאוקינוס
 הוא היס הגדול שצכל הימים (פרקי דרבי אליעזר פרק ה; בראשית
 רבה ה, ב; תורת כהנים שמיני פרשתא א): (י) קרא ימים. והלא יס
 אחד הוא, אלא חינו דומה טעם דג העולה מן היס צטפו לדג
 העולה מן היס צחספמיח (בראשית רבה ט ח): (יא) תדשא
 הארץ דשא עשב. לא "דשא" לשון "עשב" ולא "עשב" לשון
 "דשא", ולא היה לשון המקרא לומר פטעיש הארץ, שמיני דשאין

CHUMASH TRANSLATION

ONKELOS ELUCIDATED

⁸God called to the firmament: "Heavens." And there was evening and there was morning, a second day.

⁹God said, "Let the waters under the heavens be gathered into one area, and let the dry land appear." And it was so. ¹⁰God called to the dry land "earth," and the gathering of waters He called "seas." And God saw that it was good. ¹¹God said, "Let the earth sprout vegetation: plants producing seed, fruit trees yielding fruit each according to its kind,

8. HASHEM called the firmament: "Heaven." — And there was evening and there was morning, a second day.

9. HASHEM said, "Let the waters under the heavens be gathered into one area, and let the dry land appear in the remaining area." — And it was so.

10. HASHEM called the dry land "earth," — and THE PLACE OF the gathering of waters He called "seas."¹⁰ — And HASHEM saw that it was good.

11. HASHEM said, "Let the earth sprout vegetation: plants whose seed can be planted,¹¹ — fruit trees yielding fruit, each according to its kind,

10. Although the literal meaning of מקוה המים is, the gathering of waters, Onkelos translates it as, "the place of" the gathering of waters, because technically the term ים refers to the floor of the sea (which contains the sea water), not the sea water itself (Rabbeinu Bachya; see also Ramban).

11. The Hebrew מְזַרְעֵי literally translates as seeding seed, which could be taken to mean sowing or planting. Rashi explains that here it means "producing seed for planting," i.e., it grows its own seed so it may be planted somewhere else (see Mizrachi and Gur Aryeh). Perhaps Onkelos also understands the phrase this

אֲשֶׁר זָרְעוּבוּ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: יב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשֵׂא
 דִּי בַר זָרְעָה בַּהּ עַל אַרְעָא וַהֲוָה כֵּן: יב וַאֲפַקַת אַרְעָא דִּיתְתָּא
 עֲשָׂב מִזְרִיעַ זָרַע לְמִינָהּוּ וְעֵץ עֲשָׂה־פְרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ־
 עֶסְבָּא דְּבַר זָרְעָה מִזְרַע לְזִנְהִי וְאִילָן עֶבֶד פִּירִין דִּי בַר זָרְעָה
 בּוּ לְמִינָהּוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: יג וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם
 בַּהּ לְזִנְהִי וַחֲוָא יי אַרִי טַב: יג וַהֲוָה רְמֵשׁ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם

שְׁלִישִׁי: פ ❖
 תְּלִיתָא:

יֵד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֵרֶת בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם
 יֵד וַאֲמַר יי יְהוֹן נְהוּרִין בְּרִקִיעָא דְשָׁמַיָא לְאַפְרָשָׂא בֵּין יָמָא

כ"ט

נִכְרְחוּ צִיּוֹס רֵאשׁוֹן וְכַל אֶחָד וְאֶחָד נִקְבַּע צִיּוֹס שְׁנַגְזַר לְוַי
 (תַּנְחומָא יֶסֶן אֲבִי; בְּרַאשִׁית רַבָּה יב, ד). הוּא שְׁכַתוּב "אֵת הַשָּׁמַיִם"
 לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם "אֵת הָאָרֶץ" לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם (בְּרַאשִׁית רַבָּה
 א, יד): יְהִי מְאֵרֶת. חֶסֶד וְי' פְּתִיב, עַל שֶׁהוּא יוֹם מְאֵרָה
 לִפְּסוּל אֶסְפָּרָה בְּתַיִּיקוֹת. הוּא שְׁשִׁינְו וּבְרַב־עֵי הִיּוּ מְתַעֲבִים עַל
 אֶסְפָּרָה שְׁלֹא תַפּוּל בְּתַיִּיקוֹת (תַּעֲנִית כֹּז; מַסַּכַּת סוֹפְרִים פֶּרֶק י"ז):

אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוּ. הֵן גְּרַעֲנִי כַל פְּרִי שְׁמַהֵן הָאִילָן לְוַמַּח
 כְּשֶׁנּוֹטְעִים אוֹתוֹ: (יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ וְגו'. חֶף עַל פִּי שְׁלֹא
 נְחָמַר "לְמִינָהּוּ" בְּדָשָׁאִים בְּלוּוִיָּהּ, שְׁמַעוּ שְׁנַלְטוּוּ הָאִילָנוֹת עַל
 כֶּף וְנִשְׁאוּ קַל וְחוּמַר שְׁטַלְמֵן, מְפַסְרֵשׁ בְּאִגְדָּה בְּשַׁחֲטַת חוּלִין
 (ס): (יד) יְהִי מְאֵרֶת וְגו'. מִיּוֹם רֵאשׁוֹן נִכְרְחוּ וּבְרַב־עֵי לְנֵה
 עֲלֵיהֶם לְהַפְּלוֹת בְּרִקִיעַ (תַּגִּינָה יב). וְכֵן כַּל תּוֹלְדוֹת שְׁמַיִם וְאָרֶץ

CHUMASH TRANSLATION

ONKELOS ELUCIDATED

containing its own seed on the earth." And it was so. ¹²And the earth brought forth vegetation: plants producing seed according to its kinds, and trees yielding fruit, each containing its seed according to its kinds. And God saw that it was good. ¹³And there was evening and there was morning, a third day.

¹⁴God said, "Let there be luminaries in the firmament of the heavens to separate between the day

containing its own seed to be replanted on the earth." — And it was so.

12. And the earth brought forth vegetation: plants whose seed can be planted, ^{12]} — each according to its kinds, — and trees yielding fruit, — each containing its seed — according to its kinds. And HASHEM saw that it was good.

13. And there was evening and there was morning, a third day. — a third day.

14. HASHEM said, — "Let there be luminaries in the firmament of the heaven — to separate between the day

way, and translates according to the verse's intent (cf. *Beurei Onkelos*).

[The expression בַּר זָרְעָא (literally, *offspring of seed*) is the Aramaic term for the seeds of plants. It is called this because it can exist for some time on its own, outside the parent plant, before it is planted (unlike the seed of other creatures), so it is like an independent offspring (*Beurei Onkelos*; cf. *Nefesh HaGer* and *Marpei Lashon*). In Talmudic language, seed is called בִּינְיָא, an abbreviated form of בַּר זָרְעָא (*Me'at Tzori*; see *Targum Yonasan*; cf. *Beurei Onkelos*).

12. Some commentators (cited in *HaKesav VeHaKabbalah*) do not distinguish between the terms and לְמִינָהּוּ used alternately in this chapter, and maintain that they are both in the singular form (*its kind*). However, Onkelos renders לְמִינָהּוּ as לְזִנְהִי, yet renders לְמִינָהּוּ as לְזִנְהִי, indicating that לְמִינָהּוּ is plural (*its kinds*) — just like לְבָנֵי, *his sons* is rendered לְבָנֵיהוּ (*Pas'shegen* to v. 11). [The plural "kinds" may refer to varieties within a species (see *Baal HaTurim*; *Haamek Davar* to *Vayikra* 11:14), or to the male and female of a species (see *Aderes Eliyahu* to v. 25 below).]

וּבִיּוֹן הַלַּיְלָה וְהַיּוֹם לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים: טו וְהַיּוֹם
 וּבִיּוֹן לַיְלָא וְיָהוֹן לְאֹתֵיךְ וּלְיָמֵיךְ וּלְמוֹמֵיךְ וּשְׁנֵיךְ: טו וְיָהוֹן
 בְּהוֹן יוֹמֵיךְ

לְמֵאוֹרוֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: טז וַיַּעַשׂ
 לְנִהוּרֵיךְ בְּרָקִיעַ דְּשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא עַל אַרְעָא וַהֲוָה כֵן: טז וַעֲבַד
 אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת-הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשַׁלַּת
 יוֹם וְלַלַּיְלָה וְהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה וְהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה וְהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה וְהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה
 הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה וְהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה וְהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה וְהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה וְהַיּוֹם וְהַלַּיְלָה
 בִּימְמָא וְיָת נְהוּרָא וְעָרָא לְמַשְׁלַת בְּלִילָא וְיָת כּוֹכְבֵיא:

רש"י

הַלְבָנָה וּבְרָאשֵׁית רֵבָה ו, א, שְׁמוֹת רֵבָה טו, ל: וּלְיָמִים. שְׁמוֹשׁ
 הַחֲמִשָּׁה חֲלֵי יוֹם וְשְׁמוֹשׁ הַלְבָנָה חֲלֵי יוֹם שְׁלֹשׁ: וְשָׁנִים. לְסוֹף
 שָׁנָה יָמִים וְרָבִיעַ יוֹם יִגְמְרוּ מִהֲלָכֵן צ"צ מַזְלוֹת הַמְּשָׁרְתִים
 אֹתָם, וְהָיָה שָׁנָה (בְּרִכּוֹת לז): וְחֻזְרֵים וּמִתְחִילִים פְּעַם שְׁנִיָּה
 לְסֻבָּ צְנִינָה מִהֲלָכֵן הַרְשָׁוִן: (טו) וְהַיּוֹם לְמֵאוֹרוֹת. עוֹד
 זֹאת יִשְׁמָשׁוּ שְׁיִחֲרִירוּ לְעוֹלָם: (טז) הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים. שְׁוִים
 נִבְרָאוּ, וְנִתְמַטְטָה הַלְבָנָה עַל שְׁקִטְרָגָה וְחִמְרָה אִי אֶפְשָׁר לְשַׁנֵּי
 מְלָכִים שִׁיִּשְׁמָשׁוּ צָבָתָה אֶחָד (חולין ס:): וְאֵת הַכּוֹכְבִים.
 עַל יְדֵי שְׁמִיעַט אֵת הַלְבָנָה הַרְבֵּה לְצִחִיָּה לְהַפִּים דְּעַפְסָה
 (בְּרָאשֵׁית רֵבָה ו, ד):

לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבִיּוֹן הַלַּיְלָה. מִשְׁנֵי הַחֹר הַרְשָׁוִן,
 חָבַל צִבְעָתָה וְלִקְוֵט שְׁמוֹתֵי מוֹ; בְּרָאשֵׁית רֵבָה יא, ב; יב, ו) [נ"א:
 צִבְעָתָה] [נ"א: צִבְעָתָה (בְּרָאשֵׁית רֵבָה ג, ו; סֹדֵר אֱלִיהוֹ זוּמָא כ"א)]
 יָמֵי בְּרָאשֵׁית שְׁמָשׁוּ הַחֹר וְהַחֲשָׁךְ הַרְשָׁוִים זֶה צִיּוֹם זֶה
 צִלְיָה (בְּרָאשֵׁית רֵבָה ג, ו; פְּסוּחִים ב; חֲגִיגָה יב). [נ"א: אֲשֶׁנִּיהָס]
 יַחַד צִיּוֹן צִיּוֹם וְצִיּוֹן צִלְיָה: וְהַיּוֹם לְאֹתוֹת. פְּשָׁתְהוֹרוֹת לִקְוִין
 סִימָן רַע הוּא לְעוֹלָם, שְׁחָמֵר "מִחוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אֵל תִּתְּנוּ וְגו'"
 (ירמיה י, ז) צִבְעָתָה לְעוֹן הַקְּדוֹשׁ צְרוּף הוּא חֵין אֶתֶם לְרִכִּין
 לְדָאוּג מִן הַפּוֹרְעָנוֹת (סוֹכָה כט): וּלְמוֹעֲדִים. עַל שֵׁם הַעֲתִיד,
 שְׁעִתִּידִים יִשְׁרָחֵל לְהַלְטוּת עַל הַמוֹעֲדוֹת וְהֵם נִמְנִים לְמוֹלֵךְ

CHUMASH TRANSLATION

and the night; and they shall serve as signs, and for festivals, and for days and years; ¹⁵ and they shall serve as luminaries in the firmament of the heavens to give light upon the earth." And it was so. ¹⁶ And God made the two great luminaries, the greater luminary for the jurisdiction of the day and the lesser luminary for the jurisdiction of the night; and the stars.

ONKELOS ELUCIDATED

and they — and the night;^[13] and they shall also serve as signs, and for SEASONS,^[14] and TO COUNT BY THEM days and years.^[15]

15. And they shall also serve as luminaries in the firmament of the heavens to give light upon the earth." And it was so.

16. And HASHEM made the two great luminaries, the greater luminary (the sun) TO DOMINATE BY DAY and the lesser luminary (the moon) TO DOMINATE BY NIGHT; and the stars.

13. During the week of Creation, day and night were distinguished by the light created on the first day, which was a special Heavenly light. Afterward, that light was hidden away for the righteous in the World to Come, and from that point on, the luminaries that had been created on the fourth day, i.e., the sun and the moon, distinguish between day and night (*Rashi* here and to v. 4; cf. *Ramban*).

14. I.e., they shall serve as portents and omens ("signs") regarding the future (*Rashi*, *Ramban*), and to mark the seasons of the year (*Ramban*). *Rashi*

himself, however, interprets *as and for festivals*, referring to the Festivals that the Jewish people would be commanded to observe, which are determined according to the cycle of the moon. See *Nefesh HaGer*.

15. "Days" refers to the twenty-four hour day, with the sun marking the day and the moon marking the night (*Rashi*). "Years" refers to the solar year, in which the moon also plays a role (see *Rashi* with *Mizrachi*). Alternatively, it refers to the solar and lunar years (*Radak*). See also *Ramban*.

לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל־עוֹף כַּנֶּף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:
 לְזִנְיָהוּן וַיֵּת כָּל עוֹפֵא דְפָרַח לְזִנְיָהוּ וַיַּחֲזֵא יי אַרְי טַב:
 כב וַיְבָרֶךְ אֶתְּם אֱלֹהִים לֵאמֹר פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַמַּיִם
 כב וּבְרִיךְ יִתְהוֹן יי לְמִימֵר פּוֹשׁוּ וּסְגוּ וּמְלוּ יֵת מַיָּא
 בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרְבַּ בְּאֶרֶץ: כג וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי: פ
 בְּיַמְמֵיָא וְעוֹפֵא יִסְגִי בְּאֶרֶעֶא: כג וַהֲוֶה רְמֵשׁ וַהֲוֶה צֶפֶר יוֹם חַמִּישָׁאִי:
 כד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וּרְמֵשׁ
 כד וַאֲמַר יי תַּפְק אֶרֶעֶא נֶפְשָׁא חַיָּתָא לְזִנְיָהּ בְּעִיר וּרְחֵשׁ
 וְחַי־תוֹ־אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: כה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיֵּית הָאָרֶץ
 וַחַוֹת אֶרֶעֶא לְזִנְיָהּ וַהֲוֶה כֵן: כה וַעֲבַד יי יֵת חוֹת אֶרֶעֶא
 לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל־רְמֵשׁ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ
 לְזִנְיָהּ וַיֵּת בְּעִירָא לְזִנְיָהּ וַיֵּת כָּל רְחֵשָׁא דְאֶרֶעֶא לְזִנְיָהּ

ר"ט

שְׁפִירָשָׁאִי (בַּפְסוּק יד) שֶׁכֵּל נִבְרָא מִיּוֹם רֵאשׁוֹן וְלֹא הוֹרְכוּ אֱלֹהִים
 לְהוֹלִיחֵם (תַּמְחֻמָּא יֵשׁ אֲד; בְּרֵאשִׁית רַבָּה יב, ד): נֶפֶשׁ חַיָּה. שֵׁנִי
 צֶפֶר חַיִּית: וּרְמֵשׁ. הַם שְׂרָרִים שֶׁהֵם נִמְוָכִים וְרוֹמְשִׁים עַל הָאָרֶץ
 וְנִרְחִים פְּחִילֵו נִגְרָרִים שְׁחִין הַלּוֹכִן יִפְר. כֵּן לָשׁוֹן רְמֵשׁ וְשָׂרָן
 בְּלִשְׁוֹנֵי קוֹנְמוֹזֵרִי"ש: (כד) וַיַּעַשׂ. תַּקְנֵס צְלָבִיּוֹס (בְּתַקְוִין)
 וּבְקוֹמְתָן (חוֹלִין כ.ו):

(כב) וַיְבָרֶךְ אֶתְּם. לְפִי שְׁמַחְסָרִים חוֹסֵם וְלָדִין מִהֵם וְחוֹכְלִין
 חוֹסֵם הוֹרְכוּ לְזַבְרָה. וְהָף חַיִּית הוֹרְכוּ לְזַבְרָה, אֱלֹהִים מִפְּנֵי
 הַנֶּחֱשׁ שְׁטֵטִיד לְקַלְלָהּ, לְכַד לֹא זַרְכֵן שֶׁלֹּא יֵהֵא הוּא בְּכַלֵּל (מִדְרַשׁ
 תַּדְשָׁא א; מִדְרַשׁ אַגְוֵהֵא: פָּרוּ. לָשׁוֹן פְּרִי, כְּלוֹמֵר עָשׂוּ פִירוֹת:
 וּרְבוּ. אִם לֹא אִמֵּר אֱלֹהִים פָּרוּ הִיָּה אֶחָד מוֹלִיד אֶחָד וְלֹא יוֹתֵר,
 וּבָא וּרְבוּ שְׁאֶחָד מוֹלִיד הַרְבֵּה:] (כד) תּוֹצֵא הָאָרֶץ. הוּא

CHUMASH TRANSLATION

according to their kinds; and every winged bird according to its kinds. And God saw that it was good. ²²God blessed them, saying, "Be fruitful and multiply, and fill the waters in the seas; and the birds shall multiply on the earth."

²³And there was evening and there was morning, a fifth day.

²⁴God said, "Let the earth bring forth living soul, each according to its kind: animal, and creeping creature, and beast of the land each according to its kind." And it was so. ²⁵God made the beast of the earth according to its kind, and the animal according to its kind, and every creeping creature of the earth according to its kinds.

ONKELOS ELUCIDATED

וַיֵּת לְזִנְיָהוּן — all according to their kinds, וַיֵּת וְאֵת כָּל־עוֹפֵא דְפָרַח לְזִנְיָהוּ — and every bird THAT FLIES, according to its kinds. וַיַּחֲזֵא יי אַרְי טַב — And HASHEM saw that it was good.

22. וּבְרִיךְ יִתְהוֹן יי לְמִימֵר — HASHEM blessed [the fish and the birds], saying, פּוֹשׁוּ וּסְגוּ — "INCREASE and multiply,^[17] וּמְלוּ יֵת מַיָּא — and fill the waters in the seas; וְחַי־תוֹ־אֶרֶץ — and the birds shall multiply on the earth."

23. וַהֲוֶה רְמֵשׁ וַהֲוֶה צֶפֶר — And there was evening and there was morning, יוֹם חַמִּישִׁי — a fifth day.

24. תַּפְק אֶרֶעֶא נֶפְשָׁא חַיָּתָא לְזִנְיָהּ — HASHEM said, וַאֲמַר יי — "Let the earth bring forth creatures of living soul, each according to its kind: בְּעִיר וּרְחֵשׁ וְחַוֹת אֶרֶעֶא לְזִנְיָהּ — animal, and MOVING creatures, and beast of the land, each according to its kind." וַיְהִי כֵן — And it was so.

25. וַעֲבַד יי יֵת חוֹת אֶרֶעֶא לְזִנְיָהּ — HASHEM made the beast of the earth (i.e., the wild animals) according to its kind, וַיֵּת בְּעִירָא לְזִנְיָהּ — and the animal (i.e., the domestic animals) according to its kind, וַיֵּת כָּל רְחֵשָׁא דְאֶרֶעֶא לְזִנְיָהּ — and every MOVING creature of the earth according to its kinds.

upon the ground and appears as though it is slithering. 17. The Hebrew פָּרוּ is related to פְּרִי, fruit; that is to say, "Produce fruits!" [i.e., have children] (Rashi). Onkelos

renders it simply as פּוֹשׁוּ, increase or flourish (see Rashi to Avodah Zarah 4a וּפְתַחֵם וּפְתַחֵם).

The fish and the birds needed a special blessing

וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: כו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
 וְחִזָּא יי אַרְי טב: כו וַאֲמַר יי נַעֲבַד אֲנָשָׁא בְצַלְמָנָא
 בְּדַמוּתֵנּוּ וַיְרִדוּ בְדִגְתַּת הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ
 בְּדַמוּתָנָא וַיִּשְׁלֹטוּן בְּנוּנֵי יַמָּא וּבַעֲוֹפָא דְשָׁמַיָּא וּבַבְּעִירָא וּבְכָל אַרְעָא
 וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ: כז וַיִּבְרָא אֱלֹהִים | אֶת-הָאָדָם
 וּבְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ עַל אַרְעָא: כז וּבְרָא יי ית אָדָם
 בְּצַלְמוֹ בְּצַלְם אֱלֹהִים בְּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָא אֹתָם:
 בְּצַלְמָה *בְּצַלְם אֱלֹהִים בְּרָא יִתְהָ דְכָר וּנְקֵבָא בְּרָא יִתְהוּן:

*נ"א: בצלם אלהיו; נ"א: בצלמא דינ

רש"י

מדבר עם ציית דינו חלף עם עלמו. ותשובת המינים פתובה
 צלדו "ויברא ... את האדם" ולא כתב ויצרואו וסנהדרין שם;
 בראשית רבה שם ט, טו: **בצלמנו**. צדפוס שלנו: **בדמותנו**.
 להצין ולהשפיל ובראשית רבה שם יא; חגיגה טז: **וירדו בדגת
 הים**. יש צלשון הזה לשון רידי וישון ירדה. זכה, רודה
 צחיות וצבחות. לא זכה, נעשה ירוד לפניהם והקיה מושלת
 זו ובראשית רבה שם יב: **(כז) ויברא אלהים את האדם
 בצלמו**. צדפוס העשוי לו (כתובות ת), שהכל נברא במאמר
 והוא נברא צדיים, שגאמר "ותשת עלי פפכה" (ההלים קלט, ה;
 אבות דרבי נתן סוף פ"א). נעשה צוחקס כמטצע העשייה על
 ידי רושם שקורין קוין צלע"ז, וכן הוא אומר "תסתפף פחומר
 חוקס" (איוב לת, יד; סנהדרין לת): **בצלם אלהים ברא
 אותו**. פירש לך שאותו ללס המתוקן לו ללס דיוקן יולרו הוא
 (צבא בתרא לת): **זכר ונקבה ברא אתם**. ולהלן הוא אומר

(כו) **נעשה אדם**. עונותיהו של הקב"ה למדנו מפאן, לפי
 שהאדם צדמות המלאכים ויתקנאו בו (פרקי דרבי אליעזר יג)
 לפיכך נמלך צהן. וכשהוא זן את המלאכים הוא נמלך צפמליח
 שלו, שכן מנינו ברחוב שאמר לו מיכה "רחיתי את ה' יושב על
 פסחו וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו" ומלכיסד
 כב, יט) וכי יש זמן ושמאל לפניו, חלף חלו מימינים לזכות
 וחלו משמאלים לחובה. וכן "צגזרת עירין פתגמח ומאמר
 קדישין שחלתא" (דניאל ד, יד). חף פחן צפמליח שלו נמלך ונטל
 ראות (תנחומא שמות יח; סנהדרין לח), אמר להם: יש צטליונים
 קדומתי חס חין קדומתי צפתונוס הרי יש קחאה צמטעה
 בראשית ובראשית רבה ת, יח; זרכות לג): **נעשה אדם**. חף
 על פי שלח סייעוהו צינירתו ויש מקוס למינים לרדות, לא
 נמנע הפתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענה שיהא הגדול נמלך
 ונטול ראות מן הקטן, ואם פתב אטעה חס לא למדנו שהיה

CHUMASH TRANSLATION

ONKELOS ELUCIDATED

And God saw that it was good.
 26 And God said, "Let us make Man in Our image, after Our likeness. They shall rule over the fish of the sea, the birds of the sky, and over the animals, the whole earth, and every creeping creature that creeps upon the earth." 27 So God created the man in His image, in the image of God He created him; male and female He created them.

And HASHEM saw that it was good.
 "Let us — נַעֲבַד אֲנָשָׁא — And HASHEM said, — וַאֲמַר יי —
 make Man — בְּצַלְמָנָא בְּדַמוּתֵנָּא — in Our image, after
 Our likeness.^[18] — וַיִּשְׁלֹטוּן בְּנוּנֵי יַמָּא וּבַעֲוֹפָא דְשָׁמַיָּא — They
 shall rule over the fish of the sea, the birds of the sky,
 and over the animals, the whole earth, — וּבַבְּעִירָא וּבְכָל אַרְעָא
 and every MOVING creature that MOVES upon the earth." —
 So HASHEM created ADAM^[19] in His image, — וַיִּבְרָא יי ית אָדָם בְּצַלְמָה
 — in the image of God He created him; — בְּצַלְם אֱלֹהִים בְּרָא יִתְהָ
 — male and female He created them;^[20] — דְכָר וּנְקֵבָא בְרָא יִתְהוּן

because they are frequently hunted or killed for food, and thus reduced in number. The other animals, too, needed such a blessing, but they did not receive it, so as not to include the serpent that was destined to be cursed (*Rashi*).

other Chumash commentators for various approaches. See also *Moreh Nevuchim* 1:1.

18. Onkelos does not explain these terms (as he does in 5:3, below, regarding Adam fathering a son "in his likeness, like his image"; see note 5 there), but only provides a simple Aramaic translation. See *Rashi* and

19. As a rule, whenever Onkelos translates אָדָם as אֲנָשָׁא it means *Man* or *a man*; and when he leaves it as אָדָם, it refers to Adam, the first man. Here, he is not referring to the species of Man in general, but to Adam in particular (*Pas'shegen* to previous verse).

20. Although Onkelos generally renders the Name אֱלֹהִים as "Hashem" (see note 1 above), here he leaves

כח וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ
 כח וּבְרִיךְ יִתְהוֹן יְיָ וַאֲמַר לְהוֹן יְיָ פּוֹשׁוּ וּסְגוּ
 וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשָׁהּ וּרְדוּ בְּדִגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
 וּמְלוֹ יֵת אֶרֶץ וּתְקוּפוּ עָלֶיהָ וּשְׁלוּטוּ בְּנוֹנֵי יָמָא וּבְעוֹפֵא דְשָׁמַיָא
 וּבְכָל־חַיָּה הַרְמִשָּׁת עַל־הָאָרֶץ: כט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי
 וּבְכָל חַיַּת דְּרַחֲשָׂא עַל אֶרֶץ: כט וַאֲמַר יְיָ הָא יְהִיבִית
 לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב | זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ
 לְכוֹן יֵת כָּל עֵסְבָא דְּבַר זֶרְעָה דִּי עַל אֶפִי כָּל אֶרֶץ
 מְזֻדְרַע

רש"י

ל"ב מדות יג: (כח) וכבשה. חסר וי', ללמדך שהזכר כובש את הנקבה שלא תהא ילחנית ובראשית רבה (סו, וטו) ללמדך שהאיש שדרכו לכבוש מלווה על פריה ורביה ולא האשה (יבמות סה:)

"ויקח חתת מללעותיו וגו'" (להלן ב, כא), מדרש חגדה, שצבראו שני פרלופים צברייה ראשונה וחסר קד חלקו ובראשית רבה (תח). ופשוטו של מקרא, פאן הודיעך שצבראו שניהם פשמי, ולא פירש לך פילד צרייקן ופירש לך צמקום חסר וצרייקא

— CHUMASH TRANSLATION —

²⁸ *God blessed them and God said to them, “Be fruitful and multiply, fill the earth and subdue it; and rule over the fish of the sea, the bird of the sky, and every living thing that moves on the earth.”*

²⁹ *God said, “Behold, I have given to you every seed-producing plant that is on the surface of the entire earth,*

— ONKELOS ELUCIDATED —

He created them.^[21]

28. and וַאֲמַר לְהוֹן יְיָ — **HASHEM blessed them** — **and** וּבְרִיךְ יִתְהוֹן יְיָ — **HASHEM said to them,** — **“INCREASE and multiply, HASHEM said to them, — פוֹשׁוּ וּסְגוּ — “INCREASE and multiply, and EXERT POW- fill the earth — ומלו ית ארעא — and rule over ER OVER IT,**^[22] — **and rule over the fish of the sea, the bird of the sky, ובכל חיתא דרחשא — and over every living thing that moves on the earth.”**

29. **HASHEM said to Adam and his wife,** הָא יְהִיבִית וַאֲמַר יְיָ — **“Behold, I have given to you ית כל עסבא דבר — לכוֹן — every plant WHOSE SEED CAN BE PLANTED די זרעה מזדרע — every plant whose seed can be planted — על אפי כל ארעא — that is on the surface of the entire earth,**

it as אַלְהִים. He does the same in 5:1 and 9:6 below, which also speak of man being created *בְּצֶלֶם אֱלֹהִים* or *בְּדְמוּת אֱלֹהִים* (*in the likeness of God*). Some suggest that Onkelos preferred to use the term *אֱלֹהִים* in this context, *precisely* because it is not a direct reference to Hashem (as indicated in note 1), so as to minimize the connotation that Hashem has an image or a likeness (*R' Avraham ben HaRambam*; see also *Pas'shegen*; *Marpei Lashon, Machberes HaKelalim* §5). Others explain that Onkelos interprets the phrase *בְּצֶלֶם אֱלֹהִים* to mean “in the image of *angels*,” such that *אֱלֹהִים* here is not a reference to God at all (*Chizkuni*; see, similarly, *Ibn Ezra* and *Radak*). [Notably, one version of Onkelos here has *אֱלֹהִין*, which is a term used in *Tanach* to denote angels (see *Daniel* 2:11, with *Rashi* and *Ibn Ezra*).]

Several editions of Onkelos, however, do read *בְּצֶלֶם אֱלֹהִים*. *Abarbanel* (cited by *Nesinah LaGer*) suggests that Onkelos was not concerned about attributing an image to Hashem, since the concept of *צלם*, *image*, is a

spiritual one, not a physical one at all. See there for further explanation.

21. The verse does not mean that they were initially created male and female, since the Torah records below (2:21) that Chavah was subsequently fashioned from Adam's rib (according to Onkelos; see note 28 there). Rather, it means that both were created on the sixth day, while the details of their creation are expanded upon later on (*Rashi*, second approach). [*Rashi's* first approach accords with his own interpretation of 2:21.]

22. The term *וכבשה* is usually used in the context of conquering land in battle, and in that context Onkelos uses similar Aramaic terms from the root *כבש* (see, e.g., *Bamidbar* 32:22). In this verse, however, he renders it as *ותקופו עליה*, *exert power over it*, indicating that the intent was not that Adam should conquer lands (*Nefesh HaGer*). Rather, Hashem was giving man power and dominion over the earth and the creatures that live on it, to do with them as they wish (see *Ramban*).

וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִיעַץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יְהִיָּה
וְיֵת כָּל אֵילָנָא דִּי בַה פִּירִי אֵילָנָא דְבַר זֶרְעָה מְזֻדְרַע לְכוּן יְהִיא
לְאֹכְלָהּ: 5 וְלִכְל־חַיֵּית הָאָרֶץ וְלִכְל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכְל | רוֹמֵשׁ
לְמִיכָל: 5 וְלִכְל חַיֵּית אֶרֶץ וְלִכְל עוֹפֵא דְשָׁמַיָא וְלִכְל דְרַחֵשׁ
עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נִפְשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֹשֵׁב לְאֹכְלָהּ
עַל אֶרֶץ דִּי בַה נִפְשָׁא חַיָּתָא יֵת כָּל יְרוֹק עֶסְבָּא לְמִיכָל
וְיְהִי־כֵן: 6 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד
וְהִנֵּה כֵן: 6 וַיֵּרָא וַיֵּרָא יְיָ יֵת כָּל דִּי עֶבֶד וְהִיא תְקִינָא לְחֻדָּא
וְיְהִי־עֶרְב וְיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: 6
וְהִנֵּה רִמֵּשׁ וְהִנֵּה צֶפֶר יוֹם שְׁתִּיתָא:

רש"י

לומר שהתנה עמהם על מנת שקצלו עליהם ישראל חמשה
חומשי תורה (מנחומא א). דבר אחר, יום הששי, פלס פלוייס
ועומדים עד יום הששי הוא ששי צסין ונ"א: שציוס ו' צסין
שקצלו ישראל התורה נתחזקו כל יצירות צראשית ונחשב פאילו
נצרא העולם עשה, וזהו "יום הששי" צה"א, שאותו יום ו' צסין
(פסיקתא רבתי כא וק); שיר השירים רבה א, טו) המוכן למתן תורה
(שבת פח):

(בט-ל) לָכֶם יְהִיָּה לְאֹכְלָהּ. וְלִכְל חַיֵּית הָאָרֶץ. הַשֵּׁוּה
לָהֶם צְהוּמַת וְחַיֵּית לְמִאֲכָל, וְלֹא הִרְשָׁה לְאֲדָם וּלְאֲשֶׁפוּ לְהַמִּית
צְרִיָּה וְלִאֲכוֹל צֶפֶר, אֲךָ כָּל יֶרֶק עֹשֵׁב יִאֲכְלוּ יַחַד כָּלֵס
(צראשית רבתי להגן י, ט; מדרש אגדה). וּבְצִדָּאוּ בְּגִי לַח הַסִּיר לָהֶם
צֶפֶר, שְׁנֵאמַר "כָּל רִמֵּשׁ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגו', כִּירֶק עֹשֵׁב", שֶׁהַסִּירִי
לְאֲדָם הִרְאֵשׁוּ, "נִתְּפִי לָכֶם אֵת כָּל" (להגן ט, ג; סנהדרין טט):
(לא) יוֹם הַשְּׁשִׁי. הוֹסִיף ה' א' צֶפֶר צֶפֶר מִטְּשָׁה צְרִאֲשִׁית,

CHUMASH TRANSLATION

ONKELOS ELUCIDATED

and every tree that has **seed-producing** fruit of the tree; it shall be to you for food,³⁰ and to every beast of the earth, to every bird of the sky, and to everything that **creeps** on the earth, within which there is a living soul; all herbal greenery [is yours] to eat." And it was so.³¹ And **God** saw all that He had made, and behold it was very **good**. And there was evening and there was morning, **the sixth day**.

and every tree that has fruit of the tree — and every tree that has fruit of the tree — **whose seed can be planted**; לְכוּן יְהִיא לְמִיכָל — it shall be to you for food, and it shall be for food to every beast of the earth, — and to every bird of the earth, — and to everything that **MOVES** on the earth, — within which there is a living soul; and all herbal greenery is also yours to eat."²³ And it was so.
31. And **HASHEM** saw all that He had made in the six days of Creation, and behold it was very **PERFECTED**.²⁴ And there was evening and there was morning, **A sixth day**.²⁵

23. However, Adam and his wife were not permitted to slaughter an animal and eat its flesh. That was first permitted to Noach after the Flood, as stated below, 9:3 (*Rashi*). [Elucidation of the verse follows *Rashi* here and to *Sanhedrin* 59b (ד"ה לא הותר), as explained by *Ramban*.]

24. The Aramaic term לְחֻדָּא literally means "to a one" or "singularly"; i.e., *very much* (*Tosafos, Menachos* 18a ד"ה ד"ה אדת; see also *Tirgem Avraham*).

Throughout our passage, Onkelos translates the phrase כִּי טוֹב as, "that it was good." Here, he translates טוֹב מְאֹד as, "very perfected." This is because in

the whole of Creation, there are certainly some things that are bad, such as death. However, those things are necessary for the preservation of the good. Therefore, Onkelos says that the world was very "perfected," meaning that the arrangement of the world as a whole is perfect (*Ramban*).

25. Although the verse refers to this day as הַשְּׁשִׁי, "the" sixth day, Onkelos does not translate it that way, for the Torah did not use this wording in regard to the other days, and did so here only for the purpose of exposition; see *Rashi (Me'at Tzori)*.

